

מבין משאבים 2276 י' אדר א' תשפ"ב 11 פברואר 2022

יום אחרון / אברהם שלונסקי

גם לתפלות – תפירת ושלכת.
יום אחרון שמיט את כל בתריו.
כל השתיקות חזרו היום אליך
כשוב יונה באין עלה-טרף.

ונכריה השמש המושכמת
וסהר קר מקשיח ונפחת
וכה הומך וכה צפר מקמט
כל שתמר ושהיה אחד.

כל עתותי – תשברת יום וליל
כל מלותי היו לי לזרות
ולא אדע: מגדש יבולך
מה להבר שדי ומה לזרות?

שוא שלוחך יונת-מבול
מלכד: חזרת אלי בלי סבר וחזון.
גם לתפלות – תפירת ושלכת.
גם ליבולים מגיע יום אחרון

הצלון מוקדש לזכרו של חברנו יעקב בן חיים ז"ל

מה הצלון:

קטעים מתוך עבודת השורשים של איתי אבריאלי, 2016

אבא / המשפחה

אבא יעקב / יואל בן חיים

יעקב / משה בן חיים

סבא היקר שלי / שחר בן חיים

סבא יקר / ניר בן חיים

סבא / ליאור בן חיים

יעקב, שכן יקר שלנו / חיימה ואביטלי

אם נדע לאהוב / ז'ק ברל

בית משאבי שדה משתתף בצערה של דבורה'לה בן חיים

והמשפחה על מות הבעל, האב, והסב

יעקב בן חיים ז"ל

יצקה בן חיים ז"ל

כ' תמוז תש"ה - כ"ז שבט תשפ"ב

29.1.2022-5.7.1942

יהי לזכר ברוך

מתוך עבודת השו"ע *fe* איתי אבריא, 2016

משפחת בן חיים - סבא יעקב

סבא יעקב נולד בשנת 1942 בעיר מרקש שבמרוקו. להורים של סבא קראו יהודה ורינה. סבא נולד בבית, כך היה מקובל באותן השנים. שם המשפחה גם במרוקו היה בן-חיים. השפה הדבורה בבית הייתה ערבית, ובמסגרת בית הספר דיברו בצרפתית. בתקופה בה סבא נולד מרוקו הייתה בשליטת צרפת, לכן השפה הרשמית הייתה צרפתית (בעיקר אצל היהודים). כל המשרדים הממשלתיים התנהלו על פי הנהלים המקובלים בצרפת. גם בבתי הספר התכנים הלימודיים הושפעו מהשלטון הצרפתי, והילדים למדו קרוא וכתוב בצרפתית ואת ההיסטוריה והתרבות של צרפת. סבא נולד למשפחה בת 7 ילדים, (6 בנים ובת אחת), והוא השלישי מביניהם.

במרוקו היהודים התגוררו בתוך הערים באזורים שנקראו מלח'. אלו אזורים סגורים, מוקפים בחומה עם שערים. במלח' היו חנויות למסחר, מכולת, בתי כנסת ובתי ספר. המטרה של אזורים אלו הייתה למעשה להגן על התושבים היהודים. בשערים הוצבו שומרים מוסלמים, זה היה בהוראת המלך. בתוך המלח' צורת המגורים התאפיינה בכך שכל משפחה מורחבת התגוררה יחד באותו המבנה. בית פרטי גדול עם חדרים רבים וחצר משותפת. למשפחה של סבא היו 8 חדרים גדולים, וכך כל זוג הורים עם ילד קיבל חדר גדול. אביו של סבא היה הבן הבכור ולכן הוא קיבל 2 חדרים. במבנה היה חדר אחד גדול, ששימש כמטבח לכל המשפחה. שם היה קאנון (תנור) בנוי מאדמת חימר. החימום והבישול היו על פחם. כמה שנים אחר כך, כשסבא גדל הוא זוכר שכבר היו תנורים שפעלו על נפט. כל משפחה בישלה לעצמה. אם המשפחה הייתה המבשלת. להכנת הלחם היה נהוג שהאימא מכינה את הבצק בביתה ומביאה אותו למאפייה ציבורית, שם אפו, בתמורה לתשלום, את הלחם.

הילדות במרוקו

זכרונות ילדות ראשונים של סבא הם משחקים עם חברים בחוץ, כמו: כדורגל (במקום כדור היו ממלאים גרב בבדים ובזה בועטים), תופסת ומשחק שנקרא "טירו" (דומה להקפות, אך במקום כדור השתמשו במקל). סבי זוכר שבהיותו בן 8 קיבל לראשונה כדורגל אמיתי. הכדור נקנה מהסנדלר המקומי.

מגיל 3 עד 5 שנים סבא יעקב למד בכל יום בבית הרבי תורה, ובגיל 6 עלה לכיתה א' בבית ספר "אליאנס". בית הספר היה נפרד לבנים ולבנות. סבא מספר על זכרונותיו מבית הספר היסודי: "היה לנו מורה אחד, שהוא לימד את כל המקצועות (מסיה פרץ, אדון פרץ). הגענו לבית הספר בשעה 8:00 ועמדנו ליד הכיתה בזוגות. מתחילים את יום הלימודים בשיר. שפת הלימוד הייתה צרפתית, אך בהפסקות דיברנו בינינו בערבית. בשעת הצהריים הייתה הפסקה של שעה, בה חזרנו הביתה לאכול ארוחת צהריים, ואחר כך חזרנו ללימודים עד שעה 16:00.

שעות הצהריים הוקדשו ללימוד השפה העברית. הקפדנו מאוד על הכנת שיעורי בית, כי העונשים היו מכות על היד בעזרת סרגל עץ. הרבה משיעורי הבית היו דקלומים".

סבא יעקב סיפר לי שבתקופת ילדותו לא היתה להם מצלמה, ולכן כמעט ואין תמונות. כדי להצטלם היה צריך ללכת לצלם.

התנאים באותה תקופה לא היו כמו היום. לא היו להם בבית מים זורמים, ולכן התקלחו רק פעם בשבוע בעזרת דלי מים, סבון ומטלית רטובה.

מים לשתייה היו קונים. לכל משפחה היה מיכל גדול מחרס (גי'ארה) ובו היו ממלאים מים שנקנו. היה סוחר ערבי שעבר ברחובות ומכר מיכלים של מים.

מים לצורך בישול וניקיון היו באמצעות באר שהיתה בחצר המשפחה, שבה היו אוגרים מים שגם הם נקנו.

במשפחתו של סבא אשר היתה דתית היו מציינים את כל החגים היהודיים. נהגו להתפלל בבית הכנסת, ולקיים את מצוות החג ולאכול ארוחות חגיגיות (קוסקוס ותבשילי קדירה של בשר וירקות). בכניסת השבת היה עובר יהודי ברחוב ומכריז בקול על כניסתה הקרבה של השבת, ואז היו מתחילים לסגור חנויות וללכת לבית הכנסת. בביתו של סבא שמרו שבת: ערכו קידוש, לא בישלו ולא הדליקו אש, אבל מי שהיה צריך ללכת לעבודה נאלץ לעשות זאת. למשל, סבא זוכר שאחיו הבכור עבד במפעל לטחינת קמח והוא נהג ללכת לעבודה ביום שבת, ואילו יום ראשון היה היום בו לא עבד. (כמובן שלא הייתה לו ברירה).

רינה, אימו של סבא, נפטרה כשהוא היה בן 15. סבא זוכר שמהיותו ילד קטן היא היתה חולת

לב. היתה לה עוזרת ערבייה, שסייעה לה בכל עבודות הבית. אחיה של רינה היה אדם אמיד, והוא דאג שרופא פרטי יבוא בכל שבוע לבדוק אותה ולטפל בה. בכל פעם שאימו של סבי, רינה, לא הרגישה טוב, היה זה תפקידו של סבי, לרוץ לבית הרופא, שהתגורר מחוץ למלח', ולהזעיק אותו. רינה נפטרה מהתקף לב בשנת 1957, כשהייתה בת 46.

סבא יעקב למד בבית ספר "אליאנס" עד גיל 12, ואז עלה לבית ספר תיכון, שם למד במשך שנתיים. כעבור שנתיים עבר ללמוד בבית ספר חקלאי, שם למד חקלאות במשך 3 שנים ורכש מקצוע.

בחווה החקלאית

בגיל 17, כאשר סיים את בית הספר החקלאי, מצא עבודה כמדריך בחווה שמכשירה נוער לעבודות חקלאיות. החווה הייתה מרוחקת מאוד מהעיר מרקש, ולכן נאלץ לעזוב את משפחתו. המרחק מהמשפחה והחברים היה קשה עבורו והוא המשיך לחפש עבודה אחרת. לבסוף מצא בעיר הולדתו, מרקש, עבודה במעבדה השייכת למשרד החקלאות הממשלתי. תפקידו היה לאתר מזיקים ומחלות בעצי פרי הדר (היו פרדסים רבים באזור מרקש).

העלייה לארץ

סבא נהנה מעבודתו, אולם באותו הזמן שמע דרך חברים על תנועת נוער בשם "דרור", שמסייעת ליהודים לעלות לארץ ישראל. באותה התקופה החיים במרוקו לא היו קלים ליהודים, בתוך המלח' הם היו מוגנים, אך מחוצה לו היו סכנות והמוסלמים גילו יחס עוין כלפיהם. העלייה לארץ ישראל קסמה לו. העלייה הייתה אסורה ולכן הכול נעשה באופן

סודי. סבא החל להצטרף למפגשים מחתרתיים, שנערכו בדירה באזור נוצרי מחוץ למלח'. במפגשים שמע עם חבריו הרצאות על ישראל משליח ישראלי, שהגיע למרוקו מאחד הקיבוצים בארץ. במוצאי שבת סבא וחבריו האזינו דרך הרדיו בתחנה פיראטית ליהודים ממרוקו שכבר עלו לישראל, אשר סיפרו ברדיו על הארץ, על תנאי המחיה, על המעברות, אך לצד כל הקושי והתנאים הקשים עודדו את האחרים לעלות לארץ מתוך חשיבות וכמיהה לארץ הקודש.

כעבור מספר חודשים הודיע השליח לקבוצה שהכול מוכן והם יכולים להתחיל בתהליך העלייה. השליח הנחה אותם להגיע לעיר קזבלנקה לאיזשהו בית מלון, ושם יחכה להם שליח אחר וידריך אותם לשלב הבא.

סבא חזר לבית הוריו ונפרד ממשפחתו. לאביו של סבא היה קשה לקבל את הפרידה, אך סבא הבטיח לו שיעשה הכל בכדי לסייע גם ליתר המשפחה לעלות לארץ. סבא ארז מזוודה ונסע לקזבלנקה. הנציג של תנועת דרור, שחיכה להם שם, הודיע כי מקזבלנקה יטוסו לצרפת. הוא צייד אותם בדרכון מזויף, שהוכן מראש. בצרפת הם נחתו בעיר טולוז, ומשם נסעו לחוות הכשרה לקראת העלייה לארץ, שהיתה בכפר בדרום צרפת. בחווה סבא פגש במפתיע בן דוד שלו, והיה עימו בכל אותה התקופה. החווה נוהלה על ידי שליחים מישראל, שמטרתם הייתה להכשיר את העולים לקראת ישראל בכלל וההתיישבות השיתופית בפרט (חיי הקיבוץ). בחווה עסקו בגידולים חקלאיים, למדו על צורת החיים השיתופית, על החינוך ובכלל על ערכים ציונים. בתום שישה חודשים עלה סבא לישראל בטיסה ממרסיי לתל אביב. בשדה התעופה חיכו להם שליחי סוכנות, שהציעו לסבא להגיע לקיבוץ בית אורן (ליד חיפה), אך הוא התעקש על קיבוץ משאבי שדה שבנגב, ששמע עליו עוד בהיותו בחוות הכשרה.

קליטה בקיבוץ

סבא הגיע לקיבוץ בשנת 1960. בשבועות הראשונים דיבר בעיקר צרפתית. למזלו היו כמה דוברי צרפתית שכבר גרו בקיבוץ. תוך מספר שבועות סבא כבר שלט היטב בשפה העברית, ויכול היה בקלות לדבר עם כולם. בתקופה הראשונה סבא עבד בעבודות מגוונות בקיבוץ, כמו: החזירייה, ענף הבניין ועוד. אולם כאשר הבינו שהוא בעל רקע חקלאי רב, די מהר השתלב בענף המטע.

כשנה לאחר שהגיע לארץ, גויס לצבא, וכמו שאר חבריו שירת בנח"ל. את הטירונות עבר ב"מחנה 80" במשך ארבעה חודשים. בטירונות למדו מורשת קרב, משמעת צבאית ושימוש בנשק. בתום ארבעת החודשים חזרו לקיבוץ. השהות בקיבוץ נחשבה לחלק מהשירות הצבאי.

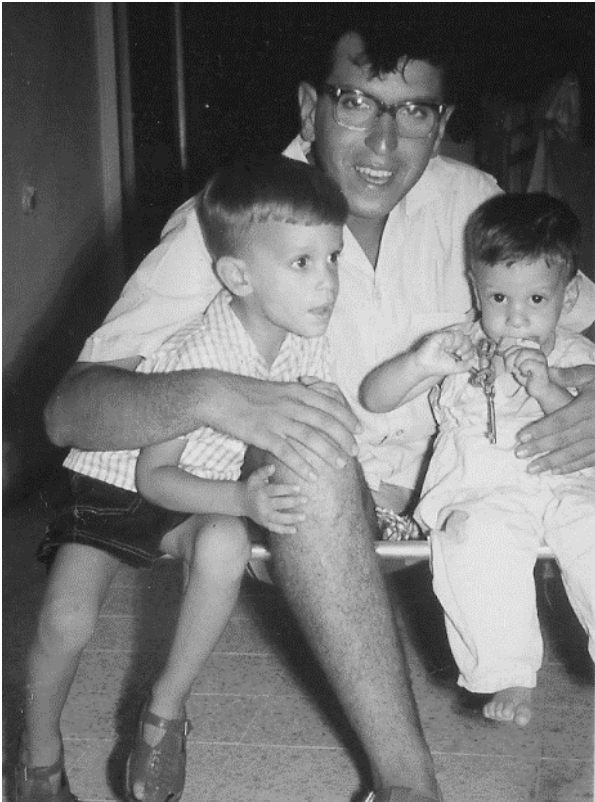

ההיכרות עם סבתא דבורה

כשסבא עבד במטע הוא פגש בסבתא לראשונה. כך החל ביניהם הקשר והם הפכו לחברים. לאחר כמה חודשים סבתא חזרה לצרפת, אך הקשר ביניהם נמשך באמצעות מכתבים. כאשר סבתא חזרה לארץ הם החליטו להתחתן. סבא וסבתא התחתנו פעמיים. החתונה הראשונה הייתה ביולי 1962, כי באותם הימים היה נהוג שעורכים מסיבת חתונה אחת בשנה בקיבוץ, ונאמר להם שאם הם רוצים להתחתן השנה - זהו המועד היחיד האפשרי. הבעיה היתה שלסבתא עוד לא היתה תעודת עולה, ולכן החתונה לא יכלה להיות רשמית. בחתונה

בקיבוץ נכחו כל חברי הקיבוץ. באותו אירוע נישאו 4 זוגות. היו כמה קרובי משפחה מהצד של סבתא (2 בני דודים עם משפחותיהם), ומהצד של סבא רק אותו בן הדוד שעלה עימו לארץ.

רק חודש לאחר מכן הגיעה תעודת העולה של סבתא, וכך יכלו להתחתן באופן רשמי. החתונה השנייה נערכה ברבנות באוגוסט אותה שנה (חתונה זו הייתה ללא אורחים ומסיבה). לסבא וסבתא נולדו 3 ילדים: רונן (נולד ב-1963), יובל (נולד ב-1965), אורית - אימא שלי (נולדה ב-1974).

החיים בקיבוץ

סבא עבד בענף המטע קצת יותר מעשר שנים. במהלכן גם למד בסמינר "אפעל". לאחר מכן סבא עבד בעבודות שונות כגון: מדגרת האפרוחים, רכז הקניות של הקיבוץ וסדרן עבודה, ובשנת 1978 עבר לעבוד במפעל "שגיב", המפעל הקיבוצי לייצור ברזים. במפעל סבא עבד בהרכבת ברזים. תקופה מסוימת ניהל את אגף ההרכבה, ואחר כך החל לעבוד בהנהלת החשבונות של המפעל, עד ליום צאתו לפנסיה, ומאז עובד סבא בהתנדבות במפעל באגף ההרכבה.

א.א.

היום הלכת לעולמך, אבל בעצם כבר כמה חודשים שאתה לא ממש פה איתנו. המחלה הארורה הזאת הלכה והשתלטה עליך, וכל פעם איבדנו עוד חלק ממך. אנחנו בוחרים לזכור אותך כמו שהיית לפני שהכל התחיל. זכינו באבא טוב. מלא חמלה, אהבה ודאגה לכולם. אדם צנוע ושקט, שתמיד נכון לעזור לכל אחד. אדם חרוץ, ישר ורגיש, עם לב ענק. המשפחה היתה בשבילך הכול. דאגת שלא יחסר לנו דבר, וכל מה שרק יכולת לתת - נתת לנו בנדיבות ומכל הלב.

היה חשוב לך שכל שבוע נגיע לארוחת שישי משותפת, שבסופה היית מכין את התה המסורתי המתוק, שכולנו אהבנו לשתות בכוסות הקטנות. כשהיית צעיר יותר היו לך הרבה תקליטים, והיית יושב ליד הפטיפון, בדרך כלל עם האוזניות, ושומע שירים, בעיקר של זמרים צרפתיים. נזכרנו היום בכריכות של התקליטים, ובשירים שהיית מזמזם. מאוד אהבת לשמוע מוזיקה. גם בתקופה האחרונה מדי פעם היינו יושבים לידך ומשמיעים לך שירים שאהבת, ויכולנו לראות, שלמרות שאתה לא מדבר, התרגשת ונהנית מהם.

אהבת לתקן כל דבר שרק אפשר, בין אם זה מכשיר חשמלי, נעליים, תיק, או רהיטים. מיד היית שולף כלי עבודה מהארון ומתמקד בפרויקט שלך. לפעמים כבר היינו צוחקים ומשתעשעים בעובדה שאין מה לדאוג, אבא כבר יתקן מה שהתקלקל, או מקסימום ימצא לאותו חפץ שימוש אחר. אהבת לתת לנו עצות, מתוך כוונה טובה ורצון לעזור. תמיד ידענו שזה נעשה מאכפתיות ודאגה.

משה, אחיך, אמר לנו היום שמבחינתו היית עמוד התווך של כל האחים, ובאמת כל השנים לא היה עובר שבוע מבלי שתתקשר לכל האחים שלך והבני דודים ותברר לשלומם. היה לך חשוב לשמור על קשר עם כולם. הנכדים מילאו אותך אושר ונחת. אהבת לבלות איתם, ללכת איתם לטיולים בקיבוץ, להקריא להם סיפורים, לכבד אותם בשוקו ועוגיות, כשהיו מבקרים אותך במפעל, ולפנק אותם במה שרק אפשר. אבא, לאורך כל התקופה היית כל הזמן עטוף במשפחה. אמא לא זזה ממך לרגע. גם כשהיה כבר מאוד קשה, היא לא ויתרה, והתעקשה שתישאר בבית על הכורסה שהיית רגיל אליה ובמיטה לצידה, כשהיא אוחזת לך ביד. אבא יקר, זכית למשפחה גדולה ואוהבת, ואפילו הספקת לראות שלושה נינים.

היום בבוקר אימא הרגישה שזה הסוף וקראה לכולנו. ישבנו איתך, החזקנו לך את היד והיינו איתך עד רגעיד האחרונים.

אבא, סלח לנו אם אי פעם פגענו בך. תדע שאנחנו מעריכים אותך, ואת כל מה שעשית בשבילנו, ומקווים שסוף סוף תנוח ותזכה לשלווה אמיתית שמגיעה לך. אומרים שצדיקים הולכים לעולמם ביום שבת, ואתה באמת היית צדיק - בחייד ובמותך. היום - משהו מת בנו, ומשהו נשאר איתך... אוהבים אותך, תמיד תהיה בליבנו, ותישאר חלק מאיתנו, אימא, רונן ולבנה, יובל וורד, אורית ונדב וכל הנכדים והנינים

אבא יצק

בשבת קרירה בסוף ינואר בבוקר ליוונו אותך - ילדיך ואמא, עת הלכת לעולמך. ברגעי הגסיסה האחרונים שלך נשאנו אותך למיטתך, ניסינו לעטוף אותך בשלווה, כמה שניתן. אינני יודע מה חשת ברגעיד האחרונים, אני מקווה שלא סבלת ונשמתך עלתה בשלווה למעלה...

וכעת נותרנו עם זכרונות וכאב.

עת הגעת ממרוקו, ואתה בשנות העשרים לחייך, לאחר שבילית שנים מספר בבי"ס חקלאי, הגשמת את ייעודך בקיבוץ בו חיית כל ימך. יודע אני שאהבת את הנקודה הקטנה והירוקה, בכל נימי נשמתך...

כיום אני מבין, ממרום שנותיי, שהשתלבותך בקיבוץ לא הייתה קלה. אך מי כמוני יודע כמה ניסית תמיד לרצות את הסובבים אותך, כמעט בכל מחיר, את העובדים לצידך במטע הנשירים, ובעת שניהלת את בית האריזה, כשהיית "מרכז קניות"... (כן, פעם היתה משרה כזו...), ובשגב, שם בילית את שנותיך האחרונות.

תמיד היית לנו - ילדיך ונכדיך, נקודת משען: בחיבוק, לטיפה, חיזוק בעת משבר. מגיל צעיר יחסית סבלת מבעיות בריאות ולמרות זאת הגעת לגיל מפואר וזכית לראות ולחוש את נכדיך וניניך.

עצב רב עוטף אותנו והפרידה קשה.

אבא, אני מקדיש לך את שירו של המשורר האירי ויליאם באטלר-ייטס

“ארבע עונות”

**“...הוא מול גוף יצא לקרב
ניצח גופו צעד זקוף-גב**

**אז עם ליבו הוא נאבק
תם משלזה לעד רחק**

**אז על רוחו קרא תיגר
ליבו הגא אחור נותר**

**עתה, בקרב עם אל יפתח
לעת חצות אל ינצח..”**

יובל

יעקב,

ארוך מונח לפני, ואני ממאן להאמין שאני נפרד ממך. היית לי אח אהוב, חבר, מחנך ומדריך לחיים.

היה לנו מנהג לאורך השנים במשפחה, לשוחח טלפונית לפחות אחת לשבוע, בדרך כלל זה היה בימי שישי. בשיחה האחרונה שלי איתך, אם אפשר לקרוא לה שיחה, התקשרתי לפני כניסת שבת, דבורה ענתה ואמרה לי "יעקב לא מדבר". ביקשתי ממנה שתקרב אליך את הטלפון ואז סיפרתי לך כמה אנחנו אוהבים אותך, מתגעגעים אליך, מתפללים להחלמתך, ולא ענית. דבורה סיפרה לי שאתה רק מנענע את הראש.

בורא עולם לא שעה לתפילתי זו.

יעקב, היית עמוד התווך של המשפחה, דאגת לכולם, תמכת בכולם ובירכת את כולם, ורק אנחנו לא ברכנו אותך מספיק.

בשנתיים האחרונות נהגתי לבוא לבקר אותך תכופות יותר. הייתי נכנס לבית, מוצא אותך יושב בכורסא בסלון ביתך, מתחבקים, מתנשקים ואוחזים ידיים. דבורה בינתיים הכינה לנו קפה ועוגיות מעשה ידיה. שואל לשלומך, ותמיד אמרת שהכל בסדר, ושולח מבט אוהב לדבורה אשתך, שטיפלה בך באהבה ומסירות אין קץ.

ישבנו ושוחחנו על המשפחה, דרשת בשלומם של כולם, רצית לדעת מה קורה עם כל אחד ואחד.

העלינו זכרונות מהעבר הרחוק המשותף, כי זה בעיקר מה שזכרת, כי המחלה הנוראה הזו מוחקת את הזכרון הקצר, ועושה חסד עם הזכרון הרחוק. אחזנו בחוזקה זה ביד זה ולא רצינו להיפרד, אך מציאות החיים אילצה אותנו להיפרד, בציפיה ובתקווה לפגישה הבאה שתבוא.

יעקב, זך וטהור הגעת לעולם, כבן שלישי לאבא יהודה ולאמא רינה, חיית כאדם זך וטהור, היית צנוע מאוד, אוהב אדם, רודף שלום אהוב על הבריות, עם נועם הליכות. גם כשפגעו בך, ידעת למחול, לסלוח, וללמד זכות על אותו אדם שפגע בך. הסתלקת מן העולם, זך וטהור, והחזרת את נשמתך לבורא ביום שבת קודש, פרשת משפטים ב-כ"ז (זך) בחודש שבט, כדרכם של צדיקים וקדושים.

היום אנחנו נפרדים ממך. משפחתך היקרה, דבורה, אשתך האהובה, בניך רונן ויובל, בתך אורית, נכדיך וניניך, חבריך היקרים ומשפחתך הרחבה, שנקבצו מכל קצוות הארץ לחלוק לך כבוד אחרון לאדם יקר ואהוב.

אתה הולך להטמן באדמת הנגב, שאותה עיבדת ואהבת, בתוך מטע רימונים לשעבר שאתה נטעת וטיפחת.

אנחנו נפרדים היום ואתה עולה בסולם יעקב השמימה, נאסף לצד אימנו רינה ואבינו יהודה, ואחינו עמרם ושלמה, תחת כנפי השכינה, מקומם של קדושים וברוכים.

לך לשלום אח יקר ואהוב,

תהא נשמתך צרורה בצרור החיים

אמן,

משה בן-חיים

סבוה היקר שלי,

אני יושבת פה בדירה שלי, אלפי קילומטרים ממך, ולא מצליחה לסדר את המחשבות שלי. אני קודם כל כל-כך מתגעגעת. הלב מתפוצץ מגעגועים אליך, אל סבתא ואל המשפחה. המחשבה של - לא להיות בבית עכשיו עם המשפחה קשה לי.

כדאי להתחיל בעובדה שלא תמיד הסכמנו על הכול. כמעט תמיד היה לך משהו להגיד על הבחירות שלי (לטוב ולרע). תמיד היתה עצה שהיה חשוב לך לומר אותה. אבל, מה הם החיים בלי להטיל ספק בדברים שאתה בוחר לעשות?! וזו אחת הסיבות (אם כי לא היחידה) שמאוד הערכתני אותך.

היום אני יודעת להגיד שכל-כך דאגת לנו, שיהיה לנו טוב, שיהיה לנו בטוח - שהיה לך חשוב לעשות כל דבר כדי שזה יקרה. לא למנוע מאיתנו חוויה או אתגר שרצינו לקחת על עצמנו. כשהצלחנו לעמוד באתגר תמיד היית טופח על השכם ומראה לנו שתמכת מההתחלה. היו דברים ושיחות בינינו שאני לא אשכח, אבל הדף קצר לפרט את כולם, את זה אני אעשה כשאחיה לידך.

בינתיים אני רוצה להגיד לך - תודה.

תודה על האהבה שלך, ועל התמיכה שלך, על האמונה בכל אחד מאיתנו, על המשפחה הגדולה, שבזכותך ובזכות סבתא זכינו בה. על הרגעים המצחיקים והמשמחים בארוחות שיש. תודה שהיית יושב ורואה את המופעים שהיינו עושים, והיית לוקח אותנו לטיולים ברגל וגם בקלנועית. תודה שהעיתיד שלנו היה חשוב לך. ותודה אחרונה, סבא שלי, תודה שתשמור עלינו מלמעלה, כמו שאני בטוחה שאתה עושה עכשיו.

אני אוהבת אותך המון, ומקווה שאתה נמצא במקום טוב עכשיו, כי שלנו נהיה פחות טוב.

שחר

סבא היקר,

כנכד בכור שגדל בבית שלך ושל סבתא מגיל אפס,
יש לי אינסוף זיכרונות ורגעים איתכם.
הכי זכור לי שאני יושב בסל של האופניים מאחוריך
ונוסע איתך למחלקת הנהלת חשבונות במפעל
שגיב.
אני זוכר שהראית לי מה זה מדפסת ואיך מהמחשב
אפשר לשלוח מידע לדף אמיתי, אז שיא
הטכנולוגיה.

ומשם לחדר האוכל לארוחות משותפות איתך ועם סבתא. הכול מלווה בטיפת ביישנות ועם
חיוך ונועם לסובבים אותך.
בערב, תמיד שאלתם מה אני רוצה לארוחת ערב, ומיד התפקדת למשימה לא משנה מה
ביקשתי. הראיתם לי מהי נתינה אינסופית.
סבא, תמיד היית דוגמה למהי נתינה ואהבה אמיתית.
עושה את הדברים בצורה פשוטה וצנועה, אבל הכול עם כוונה ואהבה, עם שלוה ושיקול
דעת.
אתה וסבתא הנחלתם לי את העקרונות הבסיסיים שלי, אשר ברגעים חשובים אני חוזר
אליהם ויודע שמישהו דאג ודואג לי ועזר לי להגיע לאן שאני היום.
ללא ספק השנים האחרונות היו לא פשוטות, אבל מבעד לדברים ראיתי איך שמחת לראות
את גור ואת דור ההמשך.
אני אתגעגע אליך המון וללא ספק אזכור אותך ואת הזיכרונות איתך,
נירו

סבא,

לפעמים אנחנו צריכים להיפרד, זה דבר אנושי ואמיתי, אבל כבד.
קשה שלא להיחנק מהדמעות,
קשה שלא לבכות ולא לרצות לומר ביי
תמיד נרצה עוד שניה אחת ודי,
אבל היום אני כן נפרד ממך, סבא,
בנאדם שהערכתני ואהבתי,
שראה אותי הופך מתינוק לילד, ומילד לנער.
מקווה שהגעת למנוחת עולמים, ושכבר לא כואב לך,
ואתה עם אלוהים.
אני אתגעגע אליך סבא,
שלך, ליאור - הנכד

יעקב, שכן יקר שלנו,

אנחנו גרים בשכנות כבר כמה עשורים. ואתה, יעקב, מסוג השכנים המחייכים ומרימים יד לשלום ושואל תמיד מה נשמע במשפחה ותמיד שופע בטוב לב. בשנים האחרונות כאב לנו לראות אותך בקשייך, אך התנחמנו בטיפולה המסור של דבורה'לה, הילדים והמשפחות שלהם, והמטפלים שאיתך. בתקופה הממש אחרונה, כבר לא ידענו אם אתה מזהה אותנו באומרך לנו שלום, אבל לא היה אכפת לנו. טוב היה לנו לראות אותך מטייל עם המטפל בשבילי הקיבוץ, עוצר במגרש החנייה להתבונן במכוניות, או ליד הגנים מביט בילדים המתרוצצים.

תנוח יעקב. עצוב לנו ונזכור אותך תמיד, חיימה ואביגיל.

תודה

תודה לכל בית משאבי-שדה על העזרה והתמיכה במשפחתנו
ברגעים הקשים והעצובים.

תודה לכל מי שהגיע לנחם, למי שאפה ובישל,
ולמי שסייע בסידורים ובארגון,

וכמובן תודה לצוות המרפאה והרווחה על הסיוע, הליווי,
העזרה הרבה והזמינות לאורך כל התקופה.

ותודה אחרונה ומיוחדת לג'ובינס ופראבן,
שטיפלו במסירות רבה באבא שלנו בשנים האחרונות.

הרגשנו את החיבוק והאהבה של כולכם, את הרגישות,
הנדיבות והאדיבות של הקהילה הנפלאה במשאבי שדה.

בהערכה רבה,
משפחת בן-חיים

השיר בצרפתית הושאע בלוויה

אם נדע לאהוב / ז'ק ברל (גירסה בעברית : יעקב שבתאי)

אם נדע לאהוב כל צמא ורעב
אדם אז לאדם לא יהיה זאב

אם נדע לאהוב שנינו את ואני
מתוך הלב ילדה יפרחו יונים

אם נדע לאהוב העולם אז ישקוט
ואבות על בנים לא יוסיפו לבכות

אם נדע לאהוב ולו רק במבט
גם ימים אפורים יראו כמו שבת
אם נדע לאהוב בחיבה וברוך
החושך יעלם והאור ימלוך

אם נדע לאהוב אז תוסר הקללה
ולמוות כבר לא לא תהיה ממשלה

אם נדע לאהוב גם קרוב גם רחוק
האימה והצער לא יהיו לחם חוק

אם נדע לאהוב אז נישא את הראש
לא גאים לא שפלים כי פשוט בני אנוש

אם נדע לאהוב

אם נדע לאהוב אז הבוקר ייעור

יד נושיט לכושל

ונשיר שיר חדש אביבי ושיכור

נרפא לכואב ננחם לסובל

אם רק נדע לאהוב נגלה מרחבים

את הזמן את השמש ואת ים הכוכבים

Jacques Brel "Quand on n'a que l'amour"

*Quand on n'a que l'amour
À s'offrir en partage
Au jour du grand voyage
Qu'est notre grand amour*

*Quand on n'a que l'amour
À offrir en prière
Pour les maux de la terre,
En simple troubadour*

*Quand on n'a que l'amour
Pour parler aux canons
Et rien qu'une chanson
Pour convaincre un tambour*

*Quand on n'a que l'amour,
Mon amour toi et moi
Pour qu'éclatent de joie,
Chaque heure et chaque jour.*

*Quand on n'a que l'amour
À offrir à ceux-là
Dont l'unique combat
Est de chercher le jour*

*Alors, sans avoir rien
Que la force d'aimer,
Nous aurons dans nos mains,
Ami, le monde entier*

*Quand on n'a que l'amour
Pour vivre nos promesses
Sans nulle autre richesse
Que d'y croire toujours*

*Quand on n'a que l'amour
Pour tracer un chemin
Et forcer le destin
À chaque carrefour*

*Quand on n'a que l'amour
Pour meubler de merveilles
Et couvrir de soleil
La laideur des faubourgs*

*Quand on n'a que l'amour
Pour unique raison
Pour unique chanson
Et unique secours*

*Quand on n'a que l'amour
Pour habiller matin
Pauvres et malandrins
De manteaux de velours*

